

2. Деркаченко Анатолій Олегович, 1998 року народження, м. Херсон, Херсонська область. Інтерв'ю проводила В. Деркаченко 2 січня 2024 р. Дешифрувала аудіозапис та створила транскрипт В. Деркаченко.

3. Деркаченко Олег Анатолійович, 1969 року народження, м. Вознесенськ, Миколаївська область. Інтерв'ю проводила В. Деркаченко 2 січня 2024 р. Дешифрувала аудіозапис та створила транскрипт В. Деркаченко.

4. Черемісін О. В., Михайленко Г. М. Урбаністичні виміри окупаційної дійсності: херсонський досвід повсякденного портретування. *Південний архів (історичні науки)* : збірник наукових праць. 2023. Вип. 42. С. 85–93

5. Черемісін О. В. Висвітлення міського життя під час окупації Херсона в 2022 р. В усно-історичних свідченнях. *Південний архів (історичні науки)*. 2023. Вип. 44

6. Павлюк Анна, 1984 року народження, м. Херсон, Херсонська область. Інтерв'ю проводила В. Деркаченко 27 липня 2023 р. Дешифрувала аудіозапис та створила транскрипт В. Деркаченко.

УДК 94

Кирило ЗАРУЦЬКИЙ,

здобувач 3 курсу спеціальності 032 Історія та археологія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ, науковий керівник: Кузовова Н., к.іст.н., доцентка

СТАН АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ В 1918 – 1990-Х РР.

Анотація: Розвиток архівної справи в Україні з 1918 по 1990 роки був складним та сповненим викликів. У цей період відбувалися значні зміни в політичному, соціальному та культурному житті країни, що впливало на організацію та функціонування архівів. Починаючи з утворення архівної системи після Першої світової війни та перебудови її під впливом

радянської влади, аж до реформ та розширення доступу після розпаду СРСР. Цей огляд дає можливість зрозуміти значення архівів у збереженні історичної пам'яті України та їхню еволюцію протягом ХХ століття.

***Ключові слова:** архівна справа, архіви України, архівна система, розвиток архівної справи.*

Архіви є унікальною системою, що зберігає інформацію з історії життя людства у різних сферах їхнього життя, таких як політика, економіка, культура чи повсякденне життя.

Необхідними умовами для успішного розвитку історичної науки є постійний приплив і розширення фактичного матеріалу, що залежать від організації та стану архівів, доступності архівних фондів для дослідників та інших користувачів.

Архівна справа в Україні пережила значні зміни та впливи різних історичних, політичних та соціокультурних чинників впродовж періоду з 1918 по 1990 роки.

Після закінчення Першої світової війни та революційних подій у 1918-1920 роках в Україні розпочалося формування архівної системи, якої до того часу фактично не було. На думку Я. Калакури поворотним рубежем стала Українська революція 1917-1920 рр. та спроба відновлення Української держави. [1]

Через революційні події тих років було знищено та втрачено багато архівних даних, але з проголошенням УНР, Центральна Рада восени 1917 р. вжила заходів для збереження архівів. Був створений бібліотечно-архівний відділ на чолі з О. Грушевським. Відділ займався реєстрацією та складанням описів архівів України, розширенням та створенням архівних комісій, рятуванням приватних архівів, що були під загрозою знищення.

Питанням збереження історико-культурної спадщини українців доби Центральної Ради опікувалися громадські комітети охорони пам'яток

культури та мистецтва. Діяльність цих комісій була під керівництвом М. Біляшівського та В. Модзалевського. [2]

Основними завданнями першого в Україні Державного агентства архівних установ, були збереження історико-культурної спадщини та сприяння залученню до наукового обігу архівної інформації. Національний архів мав стати центральним архівом для централізованого зберігання документів загальнодержавного значення, в тому числі документів, повернутих з Росії. Водночас планувалося підтримувати архіви губерній. Однак політичні події, що відбувалися в Україні в той час, завадили реалізації цих планів.

Лише коли українська держава стала відносно політично стабільною, розпочалася робота над реформуванням архівів. Проект архівної реформи в Українській державі був розроблений за часів правління гетьмана П. Скоропадського. За свідченнями Г. Папакіна, П. Скоропадський був з дитинства закоханий у минуле України. [3] Очоливши у 1918 р. Гетьманат П. Скоропадський чудово усвідомлював важливість збереження архівних документів для майбутніх поколінь українців. Було створено ряд реформ для покращення архівної справи у державі. Хоча й адміністрації П. Скоропадського не вдалося реалізувати повністю архівні реформи, вона значно збільшила асигнування Київському архіву та розробила «Положення про архів Південно-Західного фронту». [4]

На той час не вистачало компетентних фахівців з архівної справи, тому було вирішено створити Інститут української археографії при Національній академії наук. За підтримки міністра освіти М. Василенка та київських професорів Київський інститут археології 3 листопада 1918 року розпочав підготовку майбутніх археологів, бібліотекарів, архівістів та мистецтвознавців.

Під час Української революції 1917-1920 років уряди Центральної Ради, Української Держави та Директорії УНР проводили заходи у сфері архівної справи, зосереджуючи увагу на порятунку офіційних документів в

умовах воєнно-політичних труднощів. Спроби реформування архівної справи мали велике значення, оскільки полягали у проголошенні державної власності на архівні документи, централізації архівів, створенні Державного архіву України та підготовці архівних кадрів.

У 1920-1930-х роках під впливом радянської влади в Україні була сформована централізована система архівної справи. Архіви ставали інструментом державного контролю, зберігали важливі документи для ідеологічної пропаганди та адміністративних потреб.

Пошук шляхів удосконалення партійно-державного контролю за управлінням архівами та їхньою діяльністю призвів до реорганізації органів управління архівами: у липні 1919 р. рішенням Наркомосвіти УСРР архівний відділ ВУКОПМІС перейменовано на Головне управління архівною справою, підпорядкований позашкільному відділу Наркомосвіти УСРР. У серпні 1919 р. у Києві було сформовано Всеукраїнський Головний архів.

У 1920-1930-х роках в Україні діяли різні форми архівної освіти, такі як історико-архівознавчі гуртки та курси, очні та заочні відділення у ВНЗ для різних категорій працівників архівів. Найпоширенішою формою освіти на початку 1920-х років було стажування.

З кінця 1920-30-ті роки почали обмежуватись права республік. В Україні через рішучий супротив українських архівістів тільки у квітні 1929 р. було створено ЦАУ СРСР й запровадилась партійно-державна диктатура. Також були організовані кампанії по «чистці» архівів та працівників.

Під час Другої світової війни багато архівних фондів та документів були втрачені чи знищені через військові дії та окупацію. Майже всі документи західних областей України перебували під окупацією. Це суттєво вплинуло на збереження історичної пам'яті країни.

Після закінчення війни шість груп працівників Головного архіву НКВС СРСР були відправлені до Німеччини, Румунії, Польщі та

Чехословаччини для виявлення та повернення документів, що були вивезені нацистами із державних та відомчих архівів СРСР у період з 1941 по 1944 роки.

Після закінчення Другої світової війни у 1945 році розпочався процес відновлення архівних фондів та розвитку архівної справи в Україні. В цей час були створені нові архіви та відновлені старі, а також розроблені нові методи та підходи до збереження документів.

Суттєвих змін у повоєнний період зазнала архівна система УРСР. Хоча й залишалось повне підпорядкування тоталітарному режиму, але після смерті Сталіна відбувся процес лібералізації архівів та розширення доступу до них.

У період з 1960 по 1980 роки спостерігалася деяка «стагнація» у розвитку архівної справи. Цей період характеризувався обмеженням доступу до архівних матеріалів та відсутністю значних змін у методах роботи з архівами.

З початком перебудови в кінці 1980-х років та розпаду СРСР в 1991 році, архівна система в Україні стала об'єктом реформ. Були прийняті закони та положення, спрямовані на забезпечення відкритості та доступу до архівних матеріалів. Такі зміни сприяли покращенню процесів зберігання, реставрації та дослідження історичних документів, а також розвитку міжнародного співробітництва в архівній сфері.

Необхідно зазначити, журнал «Архіви України», що був заснований у 1947 році під назвою «Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління МВС УРСР». Цей журнал виходить і по наш день. Він мав одне з ключових значень для розвитку архівної справи в Україні під час радянського періоду, сприяючи посиленню інфраструктури архівних установ, обміну досвідом між архівістами та архівними установами, та ефективному зберіганню і використанню архівних документів. [5]

Усі ці періоди та тенденції показують еволюцію архівної справи в Україні протягом ХХ століття та її важливу роль у збереженні історичної пам'яті країни.

Список використаних джерел:

1. Архівознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів України / Ред. Я.С. Калакура. Київ, 1998. 316 с.
2. Архівознавство. Конспект лекцій для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів України / С. В. Олійник. Кам'янець-Подільський, 2014. 144 с.
3. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси / Папакін Г. В. Київ, 2003. 282 с.
4. Розвиток архівної справи в період Української революції (1917-1920) / І. Березанська: посилання на статтю <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-15-247-265>
5. Бібліографічний покажчик змісту «Архіви України» за 1947-1970 роки / А. А. Батюк, М. І. Бутич. Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. Київ, 1999. 209 с.

УДК 94(477)

Анна ЗАХЛІВНЯК,

здобувачка 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Бойков О., к.іст.н., доцент

ПОГЛЯДИ КНЯЗЯ В.-К. ОСТРОЗЬКОГО НА БЕРЕСТЕЙСЬКУ ЦЕРКОВНУ УНІЮ

Анотація. Стаття характеризує роль князя Василя-Костянтина Острозького в унійному процесі, еволюцію його поглядів на унію, стосунки з представниками православної та католицької церков, зв'язки з протестантами, тощо. Проаналізовано проєкт унії князя Острозького. Досліджено роль князя у організації православного собору у Бересті та